

Hollanda'da Hadis ve Sünnet Rüzgârları: Sünneti İhyâ Günleri, Bossen/HOLLANDA, (12-14 Mayıs 2006)

Avrupa'daki Müslümanların, anavatanlarındaki âlimler, aydınlar, sanatçılar ve yazarlarla görüşme-buluşma konusunda memleketlerindeki nüfusa göre daha avantajlı ve nasipli olduklarını söylesem bana hak verir misiniz? Avrupa Müslümanları, ayaklarına gelen nimetlerin kadrini ne kadar bilebiliyor, önlerine serilen hazinelerden ne derece istifade edebiliyor o tartışılır; fakat Avrupa'da Müslüman başına düşen ulemâ, udebâ, fuzalâ sayısının anavatan normallerinin çok üstünde olduğu açık.

Sadece Rotterdam çevresinde, sadece son birkaç ay içinde ve sadece hadis ve sünnet alanında birçok konferans, seminer ve panel yapıldı. Önce IDEE vakfı Prof. Dr. Raşit Küçük Hoca Efendi'yi ve muhterem eşlerini misafir etti. İki günlük 'ribat' programında hem Hz. Peygamber (s.a.v.) konuşuldu; hem de geceyi ve gündüzü sünnete uygun yaşamının provası yapıldı. Ardından Rotterdam İslâm Üniversitesi, İslâmî İlimler Fakültesi dekanı Dr. Özcan Hıdır'ın girişim ve gayretleri sayesinde, geleneksel kültür haftası programı çerçevesinde, MÜ İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. İsmail Lütfi Çakan, Prof. Yaşar Kandemir, Prof. İ. Canan Ceylan ve Prof. Raşit Küçük hocaları ağırlandı.

Nihâyet son olarak da, yeni yerleşkesine geçme hazırlıkları yapan mütevazı Avrupa İslâm Üniversitesi (IUE), Dr. Mustafa Dönmez'in girişim ve gayretleri ile UÜ hadis öğretim üyelerinden Doç. Dr. Salih Karacabey ve Doç. Dr. İbrahim Hatiboğlu ile dinler tarihi hocası Doç. Dr. Bülent Şenay ve tarihçi Prof. Dr. Ahmet Ağırakça'yı konuk etti.

"Sünneti ihya günleri" ana başlığı altında düzenlenen program 12 Mayıs akşamı Üniversite'deki açılış paneliyle başlayıp 13-14 Mayıs hafta sonu, bir koruluğun ortasındaki sakin bir konferans otelinde iki günlük kamp programı şeklinde devam etti. 120 kişiyle sınırlı tutulan kamp programı, beklenenin

üzerinde teveccühle karşılandığından, Üniversite yönetimi gelecek yıllarda daha büyük otellerde program yapma kararı aldı.

Avrupa İslâm Üniversitesi (IUE) rektörü Nedim Bahçekapılı, açılış konuşmasında Hollanda üniversitelerinde birbiri ardınca açılan İslâm bölümlerinin, Müslümanların kendi girişimi olan müesseselere olan ihtiyacı hiç bir zaman karşılayamayacağına; Müslüman kimliğini korumak, yeni meselelere çözüm üretmek, çözüm üretecek nesilleri yetiştirmek için kendi kurumlarımıza sahip çıkmamız gerektiğine dikkat çekti. IUE'nin çeşitli Hollanda eğitim kurumlarıyla ilişkileri ve projeleri hakkında bilgi verdi.

Sempozyumda, cumartesi gününün üst başlığı "Hz. Peygamberin sünnetinde diyalog", Pazar gününün konusu ise "Dinler arası diyalogun doktrin ve tarihsel boyutu" şeklinde belirlenmişti.

Cumartesi gün ilk tebliği sunan Salih Karacabey peygamberlerin birbirinden ayrı değil, hep birlikte değerlendirilmesi gerektiğini, peygamberliğin bir sistem olduğunu belirterek "biz peygamberler babaları aynı, anneleri aynı kardeşleriz" hadis-i şerifine dikkat çekti.

Sayın Hatiboğlu ise modernizmin ve oryantalizmin Müslümanların sünnet algısına etkilerini değerlendirdi. Oryentalist yöntemi bireyselci, seçmeci, eleştirel, tarihselci, bütüncüllük iddiası sahibi, hadislerin Hz. Peygambere nispeti konusunda muğlâk ve yenilikçi sıfatlarıyla niteleyen Hatiboğlu bu yaklaşımların şu veya bu şekilde Müslümanların zihinleri üzerinde de etkili olduğunu söyledi. Modern düşüncenin hadislerin sübûtu, epistemolojik değeri, tarihsel değeri ve manaya delaleti konusunda kuşkulara yol açtığını belirten Hatiboğlu; ancak oryentalistlerin tezlerinin her alanda uzmanlaşacak üç beş kişinin çabasıyla dengelenebileceğini, şarkiyat çalışmalarını bütün mesaimizi alacak derecede büyütmenin veya korkmanın yersiz olduğunu ifade ederek; zaten kendilerinin de şimdiden kimi doktora öğrencilerini bu alana yönlendirdiklerini sözlerine ekledi.

Bülent Şenay'ın tebliği ise "Diyalog mu, tevellî mi: Kur'an ve Sünnette gayrimüslimler" başlığını taşıyordu. Zengin alıntılar, bilgisayar destekli sunum ve hatıralarla süslediği konuşması, hazirûn tarafından dikkatle dinlendi. Monolitik bir İslâm dünyasından söz edilemeyeceği, Batı'nın bir yandan İslâm dünyasıyla fiilen savaşırken bir yandan da diyalog çağrısı yapması arasındaki çelişki, diyalog toplantılarının sosyal faaliyet olmayışı, herkesin bu toplantılara katılmasının doğru olmadığı, ancak davet gelmişse hesabı kitabı yapılarak bu davete icabet etmenin dinen gerekli olduğu, "İslâm korkusu"nun Avrupa ve Amerika'nın kendi krizi olduğu... konuşmanın dikkat çeken başlıklarıydı. Sayın Şenay konuşmasında sıkça kitap ve yazar isimleri vererek, Kur'anî kavramları kullanarak çoğunluğu öğrenci veya araştırmacı olan katılımcıları kaynaklara yönlendirdi.

Pazar günü ise diyalogun tarihsel boyutu tartışıldı. Ahmet Ağırakça, Resûlullah (s.a.v.) döneminden Haçlı seferlerine, Osmanlı'dan Cezayir'e kadar geniş bir tarih ve coğrafyada Müslüman-gayrimüslim ilişkilerini diyalog perspektifinden ele alarak gayrimüslimlerin güçlü olduğu dönemlerde diyalogun imkânsızlığı görüşünü savundu. Ağırakça'ya göre ancak Müslümanların hâkim ve izzetli olduğu Medine Vesikası benzeri bir anlaşma-ittifak meşru ve mümkün olabilecektir.

İkinci tebliğci Bülent Şenay ise, mevcut konjonktürde yani Batı'yla ilişkimizde henüz bir Medine Vesikası konumunda değil, olsa olsa Hudeybiye barışı konumunda olduğumuz için 'Hilfu'l-Fudûl' modelini –Hz. Peygamber'in buna daha sonra atıfta bulunduğu da dikkate alınarak- önerebileceğimize temas ettikten sonra Gazzâlî'nin, *Faysalu't-Tefrika*'sında, Resûlullah'a (s.a.v.) ittiba etmeyenleri 'felah' bakımından (a) Hz. Peygamber'in ismini duymamış olan; (b) İslâm beldelerine komşu olup, Peygamber'in (s.a.v.) vasfını, özelliklerini, mucizelerini bilmekle birlikte onu inkâr ve ona muhalefet eden ve (c) ismini duymakla birlikte vasfını ve özelliklerini yanlış saptırılmış olarak duymuş olanlar şeklinde üçe ayırdığını belirtti. Gazzâlî birinci sınıfın ehli fetret olduğunu, ikinci sınıfın felaha eremeyeceğini; ancak asıl tartışma konusu olan üçünü sınıfın, belli şartlar muvacehesinde, felaha ermesinin muhtemel olduğunu söylemektedir.

Üçüncü tebliğci İbrahim Hatiboğlu ise tebliğinde her ilim dalının hadisi kendi açısından tarif ettiğini, meselâ fıkıhçıların "Kur'an dışında hükme medâr olan" şeklinde; hadisçilerin, "doğumundan itibaren Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili her şey" olarak anladıklarını; hadis kitaplarında niyet hadisi olarak da bilinen "Ameller niyetlere göre değer kazanır" hadisinin özel yerini izah ettikten sonra, ayet ve hadislerin "kulluk" amacıyla öğrenilmesi gerektiğinin altını çizdi. Hatiboğlu'na göre deliller hiyerarşik değildir, iç içi geçmiş daireler gibi birbiriyle ilgilidir. Birbirini destekler ve açıklar. Kur'an, sünnet, icmâ ve kıyas birbiriyle uyum içindedir. Deliller, şekerin suda erimesi gibi birbiriyle ayrılmaz bir bütün oluşturmuşlardır. Sahabe-i Kiram Hz. Peygamberle aynileştiği gibi, günümüzde de Müslümanlar bu hassasiyeti yakalamalıdır. Selef-i sâlihîn, çilesini çekerek ilim öğrendikleri gibi *hedyi*; yani Müslüman gibi yaşama sanatını, hayat üslûbunu da öğreniyorlardı.

"Sünnetin doğru anlaşılmasında başvurulacak yöntemler" başlıklı dördüncü tebliği sunan Karacabey bir alıntıyla söze başladı: "Bu ümmet, peygamberi yanlış anlamaktan çektiğini; bunca uydurma hadisten çekmemiştir." Yaptığınız iş doğru olsa bile, eğer insanlar tarafından yanlış yorumlanacaksa orada problem vardır diyen Karacabey sünnetten birçok örnekle konuyu açıkladı: Hz. Peygamber (s.a.v.) münafıkların ele başısı Übey b. Selûl'ü cezalandırma tekliflerine karşı "insanlar, *Muhammed (s.a.v.) arkadaşlarını öldürtüyor* demezler mi?" şeklinde cevap vermiştir. Bir gece vakti yanında bir hanım olduğunu

görerek adımlarını hızlandıran iki sahâbîyi çağırarak, "bu, eşim Safiyye'dir" şeklinde bir açıklama yapmıştır. Garibu'l-hadis kitaplarının meşhur hadis koleksiyonlarından önce telif edildiğini, hadisleri öncelikle dil ve lafız bakımından doğru anlamının önemini, Ahmed bin Hanbel'in, kendisine hadise ilişkin sorulan bazı soruları "bunları garibu'l-hadis ulemasına sorunuz" diyerek cevaplandırmayı reddettiğini belirten Doç. Dr. Karacabey ayrıca sebeb-i vurûdu/söyleniş sebeplerini ve ne zaman söylendiğini bilmenin gerekliliğini vurguladı.

İki gün boyunca çok yararlı müzakereler, soru-cevaplar, yemek ve kahve sohbetleri; ayrıca orman gezintilerine ilaveten latif fıkralar ve musiki meşki sayesinde çok yönlü bir ziyafet sofrası kurulmuş oldu. Her sofradan olduğu gibi buradan da herkes nasibince istifade etti. İlim sofrasının farkı; ikram ettikçe ziyadeleşmesi.

Fatih OKUMUŞ

Vrije Universiteit, Amsterdam, HOLLANDA